

NIEUWSBRIEF

ProDemos is het 'Huis voor democratie en rechtsstaat'. ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en de rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, de provincie, het land en Europa.

DIT NUMMER: Voorwoord PAG. 2 • VERKIEZINGSACTIVITEITEN PAG. 3–5 • Interview

'Water zoekt vrouw' PAG. 6 • Voor scholen PAG. 7 • IN HET LAND PAG. 8–9 • Nieuw in Den Haag PAG. 10 •

Column: De provincie over de grens PAG. 11 • Doe-democratie: geschiedenis, heden en toekomst PAG. 12 •

Vragenuurtje PAG. 13 • Recensies PAG. 14 • Publicaties PAG. 15 • Agenda PAG. 16



VIER VERKIEZINGEN

In 2015 worden maar liefst vier verkiezingen gehouden. Op 18 maart kunt u stemmen voor de Provinciale Staten en de waterschappen. De Provinciale Statenleden kiezen op hun beurt later in het jaar de Eerste Kamerleden en binnen het Koninkrijk der Nederlanden wordt er ook nog gestemd voor de eilandraden van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.

Gedeeld gevoel van urgentie

Verkiezingen zijn de hartslag van de democratie. In 2015 worden maar liefst vier verschillende volksvertegenwoordigingen gekozen. Een mooie quizvraag zou zijn: 'Welke?' Hoever zou u komen?

De Provinciale Staten natuurlijk, de Waterschappen, maar ook de eilandraden op Bonaire, St. Eustatius en Saba. En daarna de Eerste Kamer. ProDemos is daarvoor weer druk, zoals u in deze nieuwsbrief kunt lezen. Ik noem speciaal even de StemWijzer voor de verkiezingen van de Eerste Kamer. Die maken we niet omdat we Statenleden zouden moeten helpen hun stem uit te brengen, maar wel om de kiezers voor de Staten bewust te maken van de extra betekenis van hun stem. Hoe de kiezers stemmen voor de Provinciale Staten is immers niet onbelangrijk voor het kabinetsbeleid!

MAAR DEMOCRATIE IS MEER DAN VERKIEZINGEN...

De missie van ProDemos is om aan iedereen de democratie en de rechtsstaat uit te leggen, maar vooral ook mensen te motiveren om als burgers actief te zijn. In deze nieuwsbrief ziet u hoe we dat doen: van Kindergemeenteraden, Scholierenverkiezingen en lezingen tot voorlichtingsprogramma's met organisaties door het hele land onder het motto *ProDemos schuift aan*.

ProDemos voorziet in een behoefte. Eigenlijk moet ik het anders zeggen. De urgentie van aandacht voor de waarden van democratie en rechtsstaat wordt heel

algemeen beseft. Dat is de rode draad in de vele contacten die ik vanuit ProDemos heb, zowel bij ambtenaren, juristen en politici als bij bezoekers van onze activiteiten. Ik verzeker u, dat is voor ons als ProDemos-team heel stimulerend.

De verbinding met de samenleving is voor ProDemos uiteraard heel belangrijk. Met het oog daarop hebben wij ook een Raad van Advies. Daarin verwelkomen we twee nieuwe leden.

Voormalig

Tweede Kamervoorzitter Frans Weisglas is de nieuwe voorzitter. Hij vervangt Tom de Bruijn, die wethouder van Den Haag is geworden. We zijn ook blij met het aantreden van Martijn Polak als adviseur. Mr. Polak is raadsheer in de Hoge Raad en was eerder al als acteur (!) actief in een publieksfilm die De Hoge Raad samen met ons heeft gemaakt. Nieuwsgierig? U kunt de film vinden op de website: dehogeraadfilm.nl

Kars Veling



FOTO: LIZZY KALISWAART



FOTO: CAROLLEN ACHTERBOSCH

ProDemos schuift aan!

INFORMATIEBIJEENKOMSTEN IN HET HELE LAND

Waarom zou je gaan stemmen voor de Provinciale Staten als je geen idee hebt wat de provincie doet? Niet iedereen is even goed op de hoogte van hoe de provincie wordt bestuurd en waarom de provincie belangrijk is. Dat maakt het lastig om een keuze te maken.

Om mensen voor te bereiden op de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de waterschappen, schuift ProDemos bij lokale organisaties en stichtingen aan voor een leuke, informatieve en laagdrempelige informatiebijeenkomst. Op een luchtige manier informeren we bezoekers over provinciale politiek, bijvoorbeeld met een quiz, een gesprek met een politicus, een debat, een rollenspel en aansprekende filmpjes. Het onderwerp 'provincie' komt zo tot leven en de aanwezigen krijgen een beeld van waar hun stem naartoe gaat.

NODIG ONS UIT!

Wilt u uw achterban graag informeren over de provincie en de verkiezingen? Wij schuiven graag bij u aan! De informatiebijeenkomsten van ProDemos zijn gratis en we komen door heel Nederland langs. Van de gastorganisatie vragen wij alleen een locatie, catering, technische ondersteuning en een goede gevulde zaal.

De informatiebijeenkomsten worden aangeboden tussen 1 februari en 17 maart 2015.

Nodig ons uit of lees meer op:
www.prodemos.nl/schuiftaan



FOTO: LIZZY KALISVAART

Verkiezingskrant Provinciale Statenverkiezingen

ProDemos maakt een verkiezingskrant over de Provinciale Statenverkiezingen. Hierin komt ook informatie over de Eerste Kamer en de verkiezingen voor de waterschappen.

Er verschijnen drie edities:

- **Een verkiezingskrant voor een algemeen publiek**
Deze krant is bruikbaar voor een brede doelgroep. Zeer geschikt dus voor verspreiding via bijvoorbeeld gemeentehuizen, bibliotheken en buurthuizen.
- **Een verkiezingskrant in begrijpelijk Nederlands**
Speciaal voor mensen die moeite hebben met de Nederlandse taal (bijvoorbeeld laaggeletterden en anderstaligen).

- **Een verkiezingskrant voor mensen met een licht verstandelijke beperking**

Met veel beeldend materiaal wordt in deze speciale krant uitgelegd wat verkiezingen zijn en hoe je kunt stemmen. Deze krant wordt gemaakt in samenwerking met MEE Nederland en Ieder(in).

Alle kranten hebben een algemene inhoud en zijn niet gespecificeerd per provincie. Ze zijn dus in heel Nederland te gebruiken. De kranten tellen 8 pagina's.

BESTELLEN?

U kunt de Verkiezingskranten tegen productie- en verzendkosten bestellen op:
www.prodemos.nl/verkiezingskrant



Stemexamen

Wie of wat is een dijkgraaf? Ontvangt een Gedeputeerde salaris? Mag je iemand anders voor je laten stemmen? Weet jij het antwoord op deze vragen over de Provinciale Staten, de waterschappen en de verkiezingen? Test je kennis met het Stemexamen en ga goed voorbereid naar de stembus op 18 maart.

www.stemexamen.nl

Een StemWijzer voor acht provincies

In aanloop naar de landelijke verkiezingen in 2012 werd de StemWijzer van ProDemos 4,85 miljoen keer geraadpleegd en bij de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen bekeken bijna 1 miljoen mensen het eindresultaat van de StemWijzer. Ook voor de aankomende Provinciale Statenverkiezingen die plaatsvinden op 18 maart 2015 maakt ProDemos een StemWijzer. Acht van de twaalf provincies hebben ProDemos gevraagd een StemWijzer te maken: Groningen, Drenthe, Flevoland, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant.

De provincie wordt vaak ervaren als een weinig zichtbare bestuurslaag, maar ze heeft bevoegdheden en verantwoordelijkheden op een groot aantal terreinen – van recreatie, verkeer en vervoer tot plattelandsbeleid. Over tal van deze bevoegdheden en andere kwesties zullen per provincie 30 stellingen worden gemaakt, aan de hand waarvan StemWijzer-gebruikers kunnen ontdekken met welke partijen hun standpunten het meest overeenkomen.

STEMWIJZER VOOR DE EERSTE KAMER

Naast een StemWijzer per provincie maakt ProDemos ook een StemWijzer over de Eerste Kamer, waarin u kunt zien hoe partijen in de Eerste Kamer denken over landelijke onderwerpen.

Doe de StemWijzers op www.stemwijzer.nl

WAAROM EEN STEMWIJZER VOOR DE EERSTE KAMER?

Twee stemmen, twee StemWijzers



In zekere zin brengen kiezers bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten twee stemmen uit: een directe stem voor de provincie en een indirecte stem voor de Eerste Kamer. De leden van de Provinciale Staten zullen immers op 26 mei 2015 op hun beurt weer een nieuwe Eerste Kamer kiezen.

Toch zullen kiezers geen verkiezingsprogramma's voor de Eerste Kamer kunnen vinden. Daar zijn verschillende redenen voor. Centraal staan natuurlijk de provinciale verkiezingsprogramma's. Bovendien zijn de officiële kiezers, de Statenleden, ook zonder programma's wel in staat hun voorkeur te bepalen. De uitslag zal geen verrassing zijn: Statenleden stemmen doorgaans op kandidaten van hun eigen politieke kleur. Wat verder meespeelt bij het gebrek aan verkiezingsprogramma's is dat de Eerste Kamer een minder politieke rol speelt: het politieke primaat ligt bij de Tweede Kamer.

Dat neemt niet weg dat kiezers ook voor hun 'tweede stem' benieuwd zullen zijn naar de verschillen tussen partijen. Daarom maakt ProDemos net als in 2011 twee soorten StemWijzers: StemWijzers voor de Provinciale Statenverkiezingen over provinciale onderwerpen en een StemWijzer over de Eerste Kamer, waarin landelijke onderwerpen aan bod komen. Omdat onze stem ook de samenstelling van de Eerste Kamer bepaalt, gaan de Statenverkiezingen immers ook over landelijke politiek.



‘Water zoekt vrouw’

Klazien Hartog is bestuurder bij het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Samen met collega Thea de Roos startte zij de campagne ‘Water zoekt vrouw’, een project om meer vrouwen in waterschapsbesturen te krijgen.

Vanwaar de campagne ‘Water zoekt vrouw’?

Het waterschap is van oudsher een mannenbolwerk. Wij vinden dat deze bestuurslaag net als de gemeenteraad en het parlement een afspiegeling van de bevolking moet zijn, dus enthousiasmeren we jonge mensen en vrouwen voor het werk van waterschapsbestuurder.

Hoe bent u zelf ooit begonnen bij het waterschap?

Zes jaar geleden werd ik gevraagd. Ik werkte als journalist en had al wat bestuurlijke ervaring in verenigingen. Het leek me gelijk erg leuk. Mijn ouderlijk huis was een monument dat gedeeltelijk in de rivier de Zaan stond en later heb ik 25 jaar op een woonark gewoond, dus met water was ik wel bekend.

Moet een waterschapsbestuurder veel van water weten?

Diepgaande technische kennis is niet nodig, daarvoor heeft ieder waterschap hele goede deskundige ambtenaren. Het belangrijkste is de interesse in waterproblematiek, verstand van bestuurlijke verhoudingen en een nieuwsgierige houding. Je moet je immers wel een beetje in het onderwerp verdiepen en we gaan er regelmatig op uit om te kijken bij een gemaal of een dijk waar we een beslissing over moeten nemen.

Wat vindt u het leukst aan het werk?

Sinds ik bij het waterschap actief ben kijk ik met heel andere ogen naar de wereld. Op reis ben ik altijd aan het vergelijken hoe andere landen hun waterhuishouding hebben geregeld. Onlangs was ik in Gambia, waar ik in twee dagen tijd het strand vijf meter heb zien afkalven. Bij

iedere vergelijking met het buitenland blijkt dat we het in Nederland erg goed doen. Helaas is dat ook een reden dat het waterschap hier maar weinig aandacht krijgt, in tegenstelling tot in Engeland bijvoorbeeld, waar onlangs hevige overstromingen plaatsvonden. Bovendien zijn de media vooral geïnteresseerd in politieke conflicten. De vergadering van een waterschap zijn vrij tam, omdat we duidelijke kerntaken hebben en we alleen discussiëren over de uitvoering, de verdeling van het geld en of bewoners worden betrokken of niet. Maar dat vind ik juist leuk, dat het niet zo politiek is, maar heel concreet.

Hoeveel vrouwelijke kandidaten verwacht u bij de komende waterschapsverkiezingen?

Voor 2015 ben ik een klein beetje somber. Onlangs hebben we de uitslag van een enquête onder vrouwelijke waterschapsbestuurders aangeboden aan de voorzitter van de Unie van Waterschappen. Twintig procent van de vrouwen gaf aan per 2015 te stoppen als bestuurder. Ik hoop dat het nieuwe aantal vrouwen in ieder geval gelijk blijft, maar een stijging verwacht ik pas bij de volgende verkiezingen als er al meer actie is ondernomen om het waterschap onder de aandacht te brengen bij vrouwen en jongere mensen. Vrouwen die nu al geïnteresseerd zijn raad ik aan om vooral in gesprek te gaan met een of meerdere partijen bij het waterschap en eens mee te lopen om te kijken of het wat voor ze is.

U bent ook lid van het Waterlelienetwerk, een netwerk waarin vrouwelijke waterschapsbestuurders hun kennis en ervaringen met elkaar delen. Bestaat er ook zoiets voor mannen?

Nee, voor zover ik weet niet. De mannen zijn ook best wel eens jaloers, omdat zij geen platform hebben om hun ervaringen uit te wisselen. Het is misschien ook wel iets typisch vrouwelijks om je te verenigen: vrouwen zijn goed in samenwerken en elkaar om advies vragen. Er is minder onderlinge competitie en vrouwen zijn vaak bescheiden. Die bescheidenheid houdt vrouwen helaas ook vaak tegen om in een bestuur te gaan of hogerop te komen.

Over bescheidenheid en ambitie gesproken, zou u zelf dijkgraaf (voorzitter van een waterschap) willen worden? Oeh, het is wel heel ambitieus als ik nu ja zeg, maar nu moet ik natuurlijk ook weer niet zo stereotiep bescheiden zijn. Laat ik het zo zeggen: het lijkt me een geweldige taak, maar het is een grote verantwoordelijkheid dus je moet er wel klaar voor zijn. Volgend jaar ben ik dat nog niet. Eerst maar eens zien dat ik weer in het bestuur word gekozen!

Meer informatie: www.waterzoektvrouw.nl



Scholierenverkiezingen en Kinderverkiezingen

Hoe zien de Provinciale Staten er uit als jongeren het voor het zeggen hebben? Om hier achter te komen organiseert ProDemos in verkiezingstijd schaduwverkiezingen onder scholieren in het voortgezet onderwijs en mbo en voor leerlingen in groep 7 en 8 van de basisschool. Van woensdag 11 maart tot en met dinsdag 17 maart zullen voor de 24e keer de Scholierenverkiezingen worden gehouden. Daarnaast zijn er voor de 5e keer Kinderverkiezingen.

SCHOLIERENVERKIEZINGEN

Bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen brachten in totaal 117.650 jongeren hun stem uit. Door de jaren heen blijkt de uitslag van de Scholierenverkiezingen een



FOTO: BART VAN VLIET

verrassend goede voorspellende waarde te hebben. Politieke partijen en opiniepeilers zoals Maurice De Hond volgen de uitslag op de voet. Mede hierdoor kunnen de Scholierenverkiezingen altijd rekenen op aandacht van de landelijke media.

KINDERVERKIEZINGEN

Bij de Tweede Kamerverkiezingen van september 2012 stemden 16.390 leerlingen van 729 basisscholen. Deze Kinderverkiezingen werden georganiseerd samen met Schooltv.

INSCHRIJVEN

Inschrijven voor de Scholierenverkiezingen en Kinderverkiezingen is gratis. Docenten en leerkrachten kunnen zich aanmelden en met de hele klas, of zelfs de hele school, gaan stemmen.

Meer informatie, een docentenhandleiding en lesmateriaal is te vinden op de website www.scholierenverkiezingen.nl

Gratis Onderwijskranten over provincie, waterschappen en Eerste Kamer

In aanloop naar de verkiezingen voor de Provinciale Staten pakt ProDemos flink uit met twee extra dikke Onderwijskranten. Deze kranten staan vol met informatie over:

- de provincie en de verkiezingen op 18 maart
- de waterschappen, waarvoor de verkiezingen op dezelfde dag plaatsvinden
- de Eerste Kamer, omdat de leden van de Eerste Kamer door de leden van de Provinciale Staten worden gekozen

Helemaal bijzonder is dat de onderwijskranten dit jaar gratis zijn. Ook de verzendkosten nemen wij voor onze rekening!

Bestellen kan vanaf januari via www.prodemos.nl/onderwijskranten



Activiteiten in het land

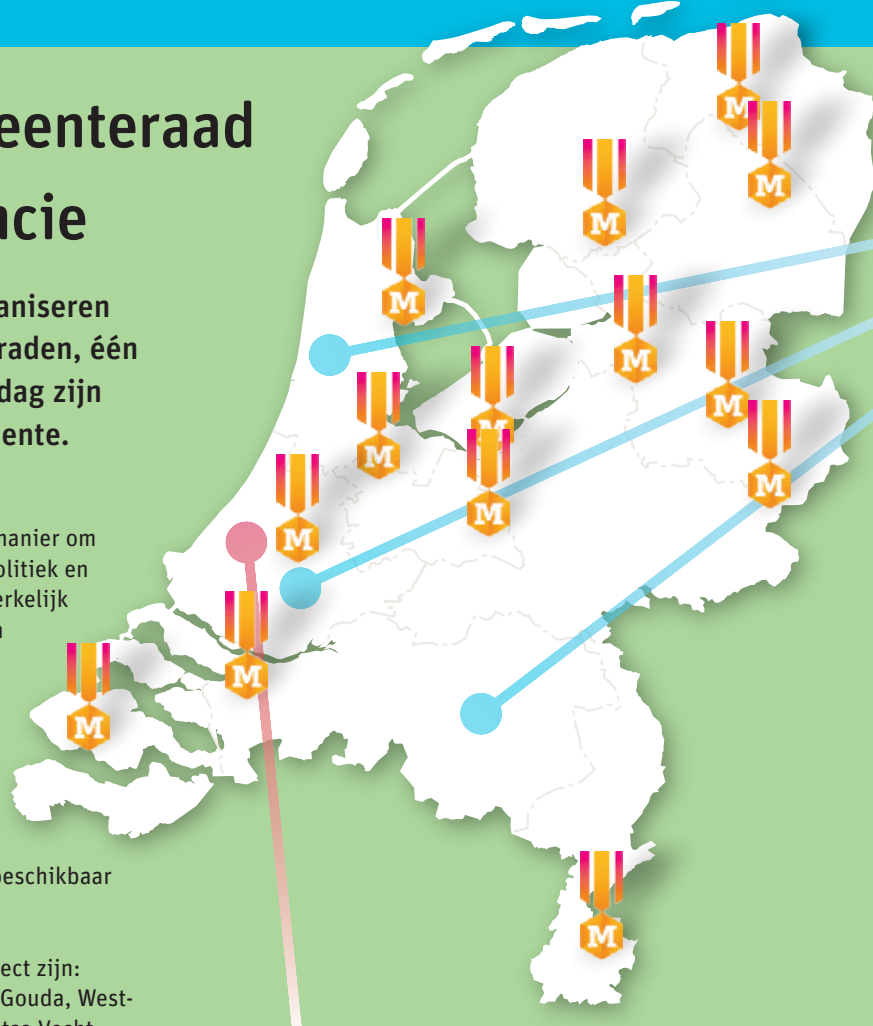
Een Kindergemeenteraad in iedere provincie

Madurodam en ProDemos organiseren dit najaar 12 Kindergemeenteraden, één in iedere provincie. Voor één dag zijn kinderen de baas in hun gemeente.

Een Kindergemeenteraad is een goede manier om kinderen meer te leren over de lokale politiek en kinderen te laten ervaren dat ze daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op hun eigen leefomgeving. Door zelf een dag op de stoel van een raadslid te zitten, ervaren ze hoe het is om democratisch tot beslissingen te komen. Het plan dat tijdens de Kindergemeenteraadsvergadering wordt gekozen, wordt ook daadwerkelijk uitgevoerd. Hiervoor stelt Madurodam 2.000 euro beschikbaar per deelnemende gemeente.

De gemeenten die meedoen aan dit project zijn: Wierden, Moerdijk, Hoorn, Middelburg, Gouda, Weststellingwerf, Brunssum, Zeewolde, Stichtse Vecht, Zevenaar, Aa en Hunze, Groningen.

Wilt u volgend jaar ook meedoen met uw gemeente? Kijk op www.prodemos.nl/madurodam



Laat het waaien!

Rollenspel over windmolens in de provincie Zuid-Holland

Een voorbeeld van een case die jongeren bespreken tijdens het programma Klassenbezoek @Provinciehuis in Zuid-Holland, over het plaatsen van windmolens: "Heineken heeft de provincie Zuid-Holland gevraagd om subsidie voor het plaatsen van zes windmolens op het terrein van Heineken in Zoeterwoude. Het voorstel is dat de provincie Zuid-Holland 4 miljoen per windmolen subsidieert, in totaal 24 miljoen euro voor zes windmolens. Daarbij wordt met Heineken Zoeterwoude afgesproken dat zij de gemaakte kosten precies aan de provincie verantwoorden."

In een rollenspel bepalen leerlingen met elkaar wat de provincie gaat beslissen en doen.

"Leerlingen komen te weten wat de provincie doet en ervaren door het zelf te doen hoe de politiek werkt, tot onderhandelen in de wandelgangen aan toe!", aldus een docent.



FOTO: BART VAN VLIET

FOTO: LIZZY KALISVAART

Klassenbezoek @Provinciehuis en bijpassende Onderwijskrant

Op 18 maart 2015 mogen veel jongeren uit uw provincie – mogelijk voor de eerste keer – hun stem uitbrengen. Helaas weten jongeren vaak nauwelijks te vertellen wat ‘de provincie’ precies doet.

Als het aan ProDemos ligt, heeft iedere provincie een structureel aanbod om jongeren te betrekken bij de provincie. Het programma Klassenbezoek @Provinciehuis is ontwikkeld om provincies te ondersteunen in hun opdracht actief burgerschap te bevorderen: onder begeleiding van ProDemos laat de provincie jongeren op laagdrempelige wijze kennis maken met de provinciale politiek. En waar kan dat beter dan in uw eigen Statenzaal: dé omgeving om politiek tot leven te brengen!

Ter voorbereiding op het Klassenbezoek kan een Onderwijskrant (voor (v)mbo-niveau en havo/vwo-niveau) worden gemaakt. De krant laat zien hoe de provincie in elkaar zit en wat de provincie voor jongeren betekent.

Het programma loopt momenteel in drie provincies: Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. Wilt u ook graag jongeren structureel betrekken bij uw provincie?

Kijk op www.prodemos.nl/provincies



Rondleidingen voor blinden en slechtzienden



In de Tweede Kamer staat sinds kort een nieuwe wegwijzer voor mensen met een visuele beperking: de audiomaquette. Met deze interactieve maquette kunnen blinden en slechtzienden voelen hoe de Tweede Kamer in elkaar zit en bijpassende geluidsfragmenten beluisteren. Ook van de omgeving van het Binnenhof is een maquette gemaakt, die in het Bezoekerscentrum van ProDemos staat.

Aan de hand van deze twee maquettes zijn er nu ook speciale rondleidingen voor blinden en slechtzienden bij ProDemos. Tijdens deze rondleidingen wordt er extra beeldend verteld over de gebouwen en een bezoek gebracht aan de maquettes, zodat deelnemers met hun eigen handen kunnen voelen hoe de gebouwen in elkaar zitten.

RESERVEREN

U kunt een rondleiding voor blinden en slechtzienden reserveren door contact op te nemen met het Bezoekerscentrum van ProDemos via 070-757 02 00 of bezoekerscentrum@prodemos.nl.

Wandelen door politiek Den Haag met Ferry Mingelen



Ontdek politiek Den Haag aan de hand van de anekdotes van politiek commentator Ferry Mingelen.

Samen met Ferry Mingelen heeft ProDemos Binnenhof een nieuwe audiotour ontwikkeld, waarin historische en politieke feiten worden afgewisseld met de persoonlijke ervaringen van de oud-politiek verslaggever in Den Haag. Ferry Mingelen begon in 1984 als presentator bij de NOS en heeft veel historische momenten meegemaakt op en rondom het Binnenhof.

De audiotour van Ferry Mingelen maakt een rondje langs vijftien plekken op en rond het Binnenhof, waaronder de Hofvijver, de Gevangenpoort, het standbeeld van Johan de Witt, de Eerste en Tweede Kamer, het Torentje van de minister-president en natuurlijk perscentrum Nieuwspoort. Bij iedere locatie vertelt Ferry Mingelen iets over de geschiedenis of de politieke betekenis van deze plek en vervolgt hij met een persoonlijk verhaal. Zo leert u politiek Den Haag kennen door de ogen van een ervaringsdeskundige.

KOSTEN EN RESERVEREN

De audiotour duurt ongeveer 1 uur en kost €5,- per persoon.

Reserveren van de audiotour Ferry Mingelen kan via www.prodemos.nl/audiotour



‘Oosters’ tapijt uit de Ridderzaal

Bij het Bezoekerscentrum in Den Haag hangt sinds kort een van de wandkleden die van 1904 tot 1954 in de Ridderzaal hingen. Architect Pierre Cuyper, die verantwoordelijk was voor de restauratie van de Ridderzaal, liet een serie wandkleden maken door de Deventer Tapijtfabriek. De voorstelling op de kleden was een vrije interpretatie van Turkse kleden, een decor van door zuilen gedragen boogstellingen. Het is een islamitisch motief: de Mirab of gebedsnis.

De kleden zijn in 1954 voorafgaand aan het staatsbezoek van de Ethiopische keizer Haile Selassie verwijderd. De Ridderzaal werd voor die gelegenheid onder andere opnieuw geschilderd. Een deel van de kleden werd daarna gebruikt als vloerkleed in de gebouwen van de Eerste Kamer, waaronder ook het kleed dat nu in de ontvangstruimte van het Bezoekerscentrum te bezichtigen is.

De provincie over de grens



Rondom de Provinciale Statenverkiezingen laait de discussie vaak weer op: moeten de provincies niet worden afgeschaft? Is het geen achterhaalde bestuurslaag? In plaats van een antwoord te geven op deze moeilijke vraag, is het nuttig om eens bij onze burens te kijken hoe zij hun binnenlands bestuur hebben ingericht. Het eerste dat bij een blik over de grenzen opvalt is dat elk land iets eigens heeft waardoor de bestuurlijke indeling in belangrijke mate wordt bepaald.

België: bescheiden provincies vanwege taalgewesten

In België is dat uiteraard de rol van de taalgemeenschappen. België kent net als Nederland een aantal provincies (10) en gemeenten (bijna 600). Maar belangrijker is dat het land zowel bestaat uit drie gewesten, te weten het Vlaamse, het Waalse en het Brusselse gewest als uit drie gemeenschappen, namelijk de Vlaamstalige, de Franstalige en de Duitstalige gemeenschap. De gewesten zijn belast met grondgebonden zaken zoals de ruimtelijke ordening. De gemeenschappen met persoonsgebonden zaken zoals het onderwijs. Samen spelen gewesten en gemeenschappen een belangrijke rol in het openbaar bestuur. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de rol van de provincies bescheiden is.

Duitsland: federale structuur

Het eigene van de bestuurlijke indeling bij onze oosterburen zit vooral in de federale structuur van Duitsland. Sedert de Duitse hereniging bestaat de Bondsrepubliek uit 16 deelstaten, de 'Länder', die over een grote mate van autonomie beschikken en die via de Bondsraad een belangrijke invloed hebben op de wetgeving voor heel Duitsland. Op het niveau van de Länder is verder over het algemeen sprake van twee, soms zelfs drie bestuurslagen: de 'Kreise', de 'Gemeinden/Städte' en in sommige gevallen de 'Regierungsbezirke'.

Frankrijk: departementen

In Frankrijk draagt de bestuurlijke indeling nog steeds de sporen van de Franse revolutie, toen het land werd ingedeeld in bijna 100 departementen. Deze zijn weer onderverdeeld in ruim 300 arrondissementen, 3400 kantons en maar liefst bijna 37000 gemeenten. Tussen het bestuur van de republiek en de departementen zijn ook nog eens 22 regio's gevoegd. In deze ingewikkelde structuur spelen eigenlijk alleen de departementen een rol van betekenis.

Zwitserland: decentraal georganiseerd

In Zwitserland tenslotte spelen de 26 kantons een centrale rol evenals de ongeveer 2500 gemeenten. Het bestuur van dit land is bij uitstek decentraal georganiseerd. Ook hier speelt de historie, in combinatie met de eeuwenlange geïsoleerde ligging, een belangrijke rol.

Nederland: van graafschappen tot Statenvergaderingen

In Nederland ligt de oorsprong van de huidige provincies in de vroege Middeleeuwen, toen verschillende graaf-

schappen ontstonden na het uiteenvallen van het rijk van Karel de Grote. De graven moesten soms vergaderen met de edelen en steden in hun graafschap en zo ontstonden de Statenvergaderingen. De Staten-Generaal ontstond toen de provincies zich verenigden met de Unie van Utrecht in 1579 tijdens de opstand tegen Spanje. In de Franse tijd werden de provincies vervangen door departementen, maar na de onafhankelijkheid in 1814 kwamen de oorspronkelijke provincies weer in hun oude vorm terug. In de grondwetsherziening van Thorbecke in 1848 werd vastgelegd dat provincies voortaan geheel verantwoordelijk waren voor de regeling en het bestuur van de huishouding van de provincie. Sindsdien zijn de contouren van de provincie niet meer wezenlijk veranderd.

Uit deze (beperkte) internationale vergelijking kunnen enkele conclusies worden getrokken. In de eerste plaats dat de bestuurlijke indeling van een land niet los gezien kan worden van de geschiedenis en cultuur van het land. In de tweede plaats valt op, dat kennelijk elk land ongeacht zijn grootte behoefte heeft aan enkele decentrale bestuurslagen. Verder is aannemelijk dat bij een te groot aantal bestuurslagen de betekenis van elk van de lagen onder druk staat.

Het gaat de reikwijdte van dit artikel te buiten om de vraag te beantwoorden wat er met de provinciale bestuurslaag in Nederland moet gebeuren: uitbreiden, samenvoegen of opheffen? Wel kunnen we concluderen dat de provincie zich in de geschiedenis heeft ontwikkeld tot een middenbestuur tussen het rijk en de gemeenten, waarvan de functie kon worden aangepast aan de eisen van de tijd. Mede gelet op de situatie in andere landen is er reden om aan te nemen dat ook in de toekomst provincies een goede plaats kunnen innemen in het binnenlands bestuur. De provincies hebben diepe wortels in de Nederlandse staatkundige geschiedenis; het zou van ahistorisch denken getuigen hieraan voorbij te gaan bij discussies over de toekomstige structuur van het binnenlands bestuur.

Gert Schutte, oud-Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek Verbond (GPV)

Deze column is een samenvatting van het artikel 'De provincie in historisch perspectief' dat eerder verscheen op de website van het Wetenschappelijk Instituut van de Christenunie.

Doe-democratie: geschiedenis, heden en toekomst



Op de voorkant van de kabinetsnota 'De doe-democratie: kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving' zien we mensen aan het werk in het Burgerbosje: een bos in Friesland voor en door de burger. 'De burger koopt, plant en onderhoudt bomen in de eigen omgeving en geniet daarvan', aldus het ministerie. De nota is bedoeld om de doe-democratie te stimuleren, een vorm van meebeslissen waarbij burgers zelf maatschappelijke vraagstukken oppakken.

Maar hoe werkt dat in de praktijk? En wat is de invloed van doe-democratie op de lokale democratie? ProDemos organiseert twee activiteiten waarin de doe-democratie nader wordt beschouwd:

- een reeks lezingen door deskundigen waarin verschillende aspecten van de doe-democratie worden uitge-

licht (loopt nog tot december 2014, zie agenda achterop deze nieuwsbrief)

- **expertbijeenkomsten in het land** waarin de discussie verdiept wordt met ervaringen uit de lokale praktijk. De centrale vraag is: Wat betekent de doe-democratie voor het werk van gemeenteraden? (start in 2015)



ENKELE INZICHTEN UIT DE LEZINGENREEKS OVER DE DOE-DEMOCRATIE BIJ PRODEMOS:

HOGLERAAR SOCIOLOGIE AAN DE UNIVERSITEIT TILBURG
PAUL DEKKER:

"Pessimisme over de participatie van de Nederlandse burger is onterecht. Men doet niet minder vrijwilligerswerk dan voorheen, en de deelname aan collectieve acties en de politieke interesse van de Nederlanders is gemiddeld hoog vergeleken met andere Europese landen, blijkt uit onderzoek."

"De huidige trend binnen de politieke burgerparticipatie is dat men van beleidsbeïnvloedende participatie naar zelfredzame participatie verschuift. Niet meepraten, maar zelf doen. Oftewel: minder protesteren, meer presteren."

"Burgerparticipatie is 'vrijwillige participatie van burgers als burgers'. Zij denken niet vanuit het eigen belang, maar zijn betrokken bij de gemeenschap. Zoals het beheer van dorpshuizen, het onderhouden van groen en oprichten van actiegroepen. Mantelzorg, voetbalverenigingen en bezwaar maken tegen de dakkapel van de buurman zijn geen voorbeelden van burgerparticipatie."

EVALUEER SAMEN MET ONS DE DOE-DEMOCRATIE IN UW GEMEENTE!

Voor de organisatie van de expertbijeenkomsten in 2015 zoekt ProDemos gemeenten die de doe-democratie in de eigen gemeente en regio willen bespreken. De bijeenkomsten zijn bedoeld voor raadsleden, wethouders, burgemeesters en inwoners die al actief betrokken zijn bij de lokale politiek, bijvoorbeeld via dorpsraden, burgerpanels of WMO-raden.

Interesse? Lees meer en meld uw gemeente aan via www.prodemos.nl/doe-democratie

EMERITUS HOGLERAAR NEDERLANDSE GESCHIEDENIS PIET DE ROOY:

"De kabinetsnota 'De doe-democratie' (2013) gaat stilzwijgend uit van twee problemen: 'het overheidsmonopolie op besluitvormingsprocessen is te groot en burgers accepteren dit teveel'. De aard van dit probleem ligt gecompliceerd en kent een langere geschiedenis dan het terugkijken van slechts enkele decennia. Ook eind negentiende eeuw waren er zorgen over de teloorgang van het gemeenschapsleven, afnemende sociale rechtvaardigheden en een burger die zijn actieve deelname aan de politiek omzette als steeds onwilliger toeschouwer. Deze problemen werden toen vooral op lokaal niveau aangepakt, wellicht is deze aanpak voor herhaling vatbaar."

"In 1831 legde de Franse filosoof en staatsman Alexis de Tocqueville een belangrijke basis voor de politieke theorie van de huidige doe-democratie. Hij waarschuwde voor 'een woud aan minutieuze en uniforme regels opgesteld door de staat'. Deze regels zouden de vrijheid en gelijkheid verdrijven en de zelfstandigheid van de civil society in de kiem smoren."

Vragenuurtje

Informatiespecialist Walter Jansen van ProDemos geeft antwoord op uw vragen op het gebied van politiek, democratie, rechtsstaat en de Europese Unie. Deze keer een vraag over de minst bekende verkiezingen op 18 maart 2015.

Hallo Walter Jansen,

Ik hoorde van iemand dat er volgend jaar verkiezingen zijn op de Antillen. Klopt dat en kan ik dan ook stemmen?

Dag, Julisa T.



Zelf een vraag stellen? Mail naar info@prodemos.nl, stuur een tweet naar @ProDemos, bel 070-7570270 of kom langs bij onze balie in het Bezoekerscentrum, Hofweg 1 in Den Haag (openingstijden: werkdagen, 09.30 – 17.00 uur).

Beste Julisa,

Op de dag van de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de waterschappen wordt inderdaad ook gestemd op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Sinds 10 oktober 2010 zijn die Antilliaanse eilanden als Caribisch Nederland onderdeel van Nederland en worden hun eilandsraden elke 4 jaar rechtstreeks gekozen. Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn sinds die datum zelfstandige landen met eigen verkiezingen.

Een eilandsraad bestaat uit gekozen volksvertegenwoordigers en is vergelijkbaar met een gemeenteraad. De eilandsraad controleert het Bestuurscollege dat bestaat uit een gezaghebber en eilandgedeputeerden. Dat Bestuurscollege kun je vergelijken met het gemeentebestuur van burgemeester en wethouders.

Je kunt stemmen als je op de dag van stemming minimaal 18 jaar bent én op de dag van kandidaatstelling (2 februari 2015) officieel inwoner bent van het eiland. Dat geldt ook voor niet-Nederlandse inwoners die minimaal 5 jaar legaal in Nederland verblijven. Dus als jij op 18 maart minstens 18 bent en ingeschreven staat op een van de eilanden mag je stemmen.

Meer informatie vind je op de website van de Kiesraad: www.kiesraad.nl/artikel/eilandsraden.

Met vriendelijke groet,
Walter Jansen, informatiespecialist ProDemos

Statuut over overzeese rijkdelen

Op 15 december 1954 ondertekent koningin Juliana het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Daarin is de verhouding tussen Nederland en de zogenaamde overzeese rijkdelen geregeld. Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen worden zo gelijkwaardige landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Met dit Statuut kwam voor Nederland een einde aan het koloniale tijdperk.

In het Bezoekerscentrum van ProDemos is momenteel het Koninklijk Besluit tot afkondiging van dit Statuut te zien.



Recensies

BEHOEDZAAM BESTUUR: TWE EEUWEN PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Dit boek over de geschiedenis van het provinciebestuur is het resultaat van een omvangrijk project. In opdracht van de provincie Zuid-Holland hebben verschillende historici onder leiding van het Erfgoedhuis samengewerkt om de bestuursgeschiedenis van Zuid-Holland van de afgelopen 200 jaar vanuit verschillende invalshoeken in beeld te brengen. Het boek bevat meer dan 300 illustraties en geeft de geschiedenis van het provinciebestuur hiermee ook 'gezicht'.

Het hoofdstuk 'De gekozen provincie' verhaalt hoe er pas in 1850 directe verkiezingen voor de Provinciale Staten kwamen. Stemmen bleef nog tot 1919 voorbehouden aan een kleine groep vermogende mannen. Mannen met weinig inkomen hadden geen stemrecht en vrouwen al helemaal niet. Tot de invoering van het algemeen kiesrecht in 1919 werd het 'districtenstelsel' gehanteerd. De kandidaat-Statenleden werden voorgedragen door lokaal georganiseerde kiesverenigingen. De verkiezingen kregen vooral betekenis vanaf 1848

toen de Statenleden de Eerste Kamer gingen kiezen.

Mooi is ook het verkiezingspamflet van de Rooms-Katholieke Staatspartij uit begin jaren 90 met als titel "Och, die Statenverkiezingen.

Daarvoor loop ik mij niet uit de sloffen". "Flink gesproken, gemiddelde Nederlander, maar niet bepaald snugger. Ook de Staten-verkiezingen zijn uiterst belangrijk."

Zo 'belerend' zouden de politieke partijen nu niet meer durven te zijn, maar de boodschap dat de verkiezingen erg belangrijk zijn, is in 2014 nog steeds actueel.

– Huri Sahin, projectleider Op locatie bij ProDemos



ONS STIPJE OP DE WAERELDKAART: DE POLITIEKE CULTUUR VAN MODERN NEDERLAND IN DE NEGENTIENDE EN TWINTIGSTE EEUW – PIET DE ROOY

Historicus Piet de Rooy is als weinig anderen thuis in de geschiedenis van de politieke cultuur in Nederland. Hij was betrokken bij onderzoek naar de verzuiling; later gaf hij mee leiding aan een breder onderzoek naar de manier waarop de Nederlandse samenleving zich in de 19e en 20e eeuw in politiek opzicht heeft ontwikkeld. Zijn grote kennis en beheersing van het historische materiaal heeft hem in staat gesteld een boek te schrijven dat verrassende nieuwe inzichten geeft in de politieke cultuur van Nederland. De Rooy maakt zijn lezers bewust van de tekortkomingen van het standaardbeeld waarmee wij naar onze geschiedenis hebben leren kijken. Dat Nederlanders zo goed zijn in polderen heeft wellicht minder te maken met de strijd tegen het water dan met het simpele feit dat wij als klein landje ons niet teveel onderlinge strijd kunnen veroorloven. De voorstelling dat het succes van de verzuiling verklaard kan worden vanuit het voordeel van rust door compromissen van de elites is wellicht te simpel. En realiseren we ons dat de zo vertrouwde verbinding van politiek met terreinen als arbeid en zorg pas in de loop van de 19e eeuw voorzichtig begon te groeien? De Rooy laat zien hoe die geschiedenis samenhangt met het ontstaan van politieke partijen, de uitvinding van de politieke ideologie en het parlementaire revisionisme van de socialisten.

Door de rustige en goed gedocumenteerde analyses stimuleert De Rooy tot zelfstandig denken. Onze clichés over het verleden kloppen niet altijd. Misschien ook niet – laat De Rooy je denken – die over actuele onderwerpen als schuivende panelen, grilligheid van kiezers, populisme of participatiesamenleving.

Het boek van De Rooy geeft te denken en kan helpen de discussies over de Nederlandse politiek meer diepgang te geven. De jury van de Prinsjes-boekenprijs 2014 riep het uit tot beste politieke boek van het jaar. 'Ons stipje op de wereldkaart zou voor iedereen die zich roert in het politieke debat verplichte kost moeten zijn. Het biedt tegenwicht aan de hijgerigheid die de politiek vaak kenmerkt.'



TEGEN VERKIEZINGEN – DAVID VAN REYBROUCK

In een meeslepend geschreven betoog stelt Van Reybrouck dat de representatieve democratie is vastgelopen. Zelf lanceerde hij in België het experiment G1000: een volksvertegenwoordiging die niet op basis van verkiezingen maar door middel van loting tot stand was gekomen. In *Tegen verkiezingen* betoogt hij met aansprekende argumenten dat het idee van verkiezingen deels achterhaald is en dat verkiezingen helemaal niet zo vanzelfsprekend democratisch zijn. Van Reybrouck's opvattingen zijn

omstreden, maar ze snijden hout en zijn intelligent verwoord. Door de retorische kracht van zijn boek weet Van Reybrouck in brede kring debat uit te lokken. Voor de bezinning op de grondslagen van onze democratie is dat een niet geringe verdienste.



Publicaties

WIE BESTUURT HET WATERSCHAP?

Nederland waterland. Rivieren, kanalen, sloten, beken, meren, grachten – Nederland is er vol mee. Bovendien ligt Nederland aan de Noordzee. Al dat water in en om Nederland moet natuurlijk op een goede manier worden beheerd. Als het om de kustlijn, de grote rivieren en enkele drukbevaren kanalen gaat, wordt dit gedaan door Rijkswaterstaat, de landelijke overheid. Maar al het overige waterbeheer ligt in handen van zogenoemde waterschappen. Dat zijn regionale overheden die we een beetje kunnen vergelijken met onze provincies en gemeenten. Maar er zijn ook belangrijke verschillen.

Wat doen de waterschappen, wie bestuurt ze en hoe worden de besturen gekozen? U leest er alles over in 'Wie bestuurt het waterschap?'.

**WIE BESTUURT DE PROVINCIE?**

Nederland heeft twaalf provincies. En die provincies hebben allemaal hun eigen volksvertegenwoordigers en hun eigen bestuurders. De provincies staan tussen het Rijk en de gemeenten in. Voor veel taken is het Rijk te groot en de gemeente te klein. Die taken voert de provincie uit.

In 'Wie bestuurt de provincie?' leest u alles over de taken en het bestuur van de provincie.

**DE PROVINCIE**

Voor wie de smaak te pakken heeft: in 'De provincie' wordt het werk van de provincie nog uitgebreider toegelicht. Welke taken vervullen de provincies? Hoe komen de provincies aan hun geld? Welke provinciale instellingen zijn er? Hoe gaan de verkiezingen in hun werk? Hoe kunnen inwoners invloed uitoefenen op het beleid van de provincie? Ook de ontstaansgeschiedenis van de provincie als bestuurslaag komt aan bod.

Deze publicatie kost €6,90 en is ook te bestellen via www.prodemos.nl/webshop.

**GRATIS BESCHIKBAAR**

U kunt de 'Wie bestuurt ...'-publicaties gratis downloaden op www.prodemos.nl/webshop.

Voor verzending brengen we €3,50 verzend- en factuurkosten in rekening.

Agenda

2014

- 20 november Politiek Café over kinderrechten
 24 november Lezing over de doe-democratie: emeritus hoogleraar Joop van den Berg
 1 december Lezing over de doe-democratie: minister BZK Ronald Plasterk
 3 december Lezing n.a.v. essaybundel RMO, deel 1
 10 december Lezing n.a.v. essaybundel RMO, deel 2
 23 december Kinderrijk – speciaal kinderprogramma bij ProDemos
 30 december Kinderrijk – speciaal kinderprogramma bij ProDemos

2015

- 5 februari Voorprogramma Docentendag in de avond bij de Raad van State
 6 februari Docentendag Maatschappijleer in de Tweede Kamer
 18 maart Verkiezingen Provinciale Staten en waterschappen. Bezoekerscentrum van ProDemos is stembureau: Hofweg 1, Den Haag

DOCENTENDAG MAATSCHAPPIJLEER 2015

De Docentendag Maatschappijleer wordt ook in 2015 weer georganiseerd door ProDemos en de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer, met:

- Een avondprogramma op 5 februari bij de Raad van State Vicepresident Piet Hein Donner verzorgt de openingslezing. De adviserende taak van de Raad van State zal tijdens deze avond centraal staan.
- Een dagprogramma op 6 februari in de Tweede Kamer Voorzitter Anouchka van Miltenburg zal u welkom heten; strafpleiter Wim Anker verzorgt de openingslezing. Daarna volgt in de Tweede Kamer, bij ProDemos en op een aantal andere plekken rondom het Binnenhof een programma van lezingen, workshops en excursies.

Begin december gaat de inschrijving voor de Docentendag open. Lees meer op www.prodemos.nl/docentendag

LEZINGEN OVER RMO-BUNDEL 'NATIONAAL BELANG IN MEERVOUD'

Naar aanleiding van het uitkomen van de essaybundel 'Nationaal belang in meervoud' organiseren de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen (RMO), ProDemos en het Montesquieu Instituut gezamenlijk twee bijeenkomsten in Den Haag over de invloed van internationalisering op de stabiliteit van de Nederlandse samenleving. Er is na de zomer van 2014 veel onrust in de wereld (Midden-Oosten, Oekraïne, Afrika) en dat is ook merkbaar in Nederland. Welke invloed heeft dit op de Nederlandse samenleving en (het vertrouwen in) onze democratische rechtsstaat? RMO-essayisten Hans Goslinga en René Cuperus, andere deskundigen en politici uit oppositie en coalitie.

Lees meer op www.prodemos.nl/agenda



KINDERRIJK

In de kerstvakantie opent ProDemos haar deuren voor kinderen van 6 t/m 12 jaar en hun familie. Onder het motto Leve de koning organiseren we twee dagen lang diverse activiteiten. Zoals speciale kinderrondleidingen op het Binnenhof, de voorstelling '200 jaar Koninkrijk', Kamishibai (Japans verteltheater) over hoe Anansi de ogen van de koning opende en je kunt op de foto als echte koning of koningin. Er kan ook volop geknutseld worden. Bouw je eigen koninkrijk, of geef de koning een nieuw kapsel. Speciaal voor ouders en de wat grotere kinderen is het DemocratieLab geopend. Kinderrijk vindt plaats op dinsdag 23 en 30 december van 11.00 tot 16.00 uur en kost €7,00,- Meer informatie op www.prodemos.nl/kinderrijk

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van ProDemos en verschijnt 4 x per jaar.

DIT NUMMER: Redactie: Afd. Communicatie • Vormgeving: Puntspatie [bno] • Druk: Euradius •

ProDemos • Hofweg 1H • 2511 AA Den Haag • T (070) 757 02 00 • info@prodemos.nl • ProDemos op internet: prodemos.nl • www.twitter.com/ProDemos • Facebook: ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat